

Danmarks Bedste Skoletoaletter

- Viden, undervisning og idéer
til et overset problem

ABU Bæredygtig
Generation

Indhold

- 1** Forord
- 2** Introduktion
- 3** Undervisningsforløb
- 4** Toilettet som intetsted
- 5** En udfordring i helskoleperspektiv
- 6** Konkrete udfordringer
- 7** Ledermøder og oplæg til ansatte
- 8** anbefalinger til ledere og lærere

1. Forord

Håndbogen er udarbejdet som information og inspiration til øget forståelse og opmærksomhed på problematikker vedrørende toiletvægning. Den indeholder desuden en overordnet beskrivelse af undervisningsforløbet 'Danmarks bedste skoletoiletter' og henvender sig til skoleledere, lærere, pædagoger, teknisk personale og skolebestyrelser

12%

**af skolebørn
lider af mindst
en type af
inkontinens**

**For pigerne
stiger
problemet
kraftigt i de
første år af
indskoling**

**For drengene
bliver
problemet
værre hen imod
de sidste år af
skoletiden**

Et betydeligt antal danske skolebørn

får kvaliteten af deres skolegang reduceret, gennem manglende villighed til at gå på toilettet. Udfordringen har tidligere været underbelyst fra centralt hold og har i praksis været forstået som et individuelt ansvar på skolerne.

Senere års landsdækkende undersøgelser

og trivselsmålinger har dog åbenbaret at toiletvægring er et ret konsekvent problem på tværs af aldersgrupper, kommuner og enkeltskoler. I Københavns Kommunes Afdeling for Bæredygtig Udvikling har vi derfor udarbejdet pædagogiske forløb til københavnske skolebørn, med henblik på at højne trivsel, kultur og viden relateret til skoletoiletterne.

De pædagogiske forløb er tilrettelagt og udarbejdet i tæt samarbejde med Børne- og ungdomsforvaltningens team i Bygningsdrift, der arbejder med at forbedre de fysiske faciliteter på folkeskolernes toiletter.

Katalogets opbygning og indhold er baseret

på Helskoletænkning, som anskuer skolen som en helhed, hvor relationer og samspil mellem elever, lærere, pædagoger, ledelse og teknisk personale er udgangspunktet for konstruktive løsninger.

Parallelt med de pædagogiske forløb

tilbyder vi derfor også møder til ledelsen og oplæg til lærere og øvrige ansatte, så man sikrer at både børn og voksne får de fornødne forudsætninger til at kunne bidrage til varig forandring.

2. Introduktion

ABU Bæredygtig
Generation

39%

af udskolingsbørn er
meget utilfredse
med deres
skoletoiletter

70%

af meget utilfredse
børn bruger stort set
aldrig skolens
toiletter

Et klart flertal af danske skolebørn giver hvert år, i Børne- og Undervisningsministeriets trivselsmålinger, udtryk for at de ikke finder deres skoletoiletter rene og pæne. Således svarer 25% af skolebørn, at de for så vidt muligt undgår at bruge skolens toiletter.

Omkring halvdelen af denne gruppe

lider af inkontinens i en eller anden grad. Det gælder også på de københavnske skoler, hvor der er flere børn per toilet end landsgennemsnittet og hvor faciliteterne er blandt landets ældste. Begge dele er forbundet med utilfredshed, som igen desværre er koblet med både urin- og afføringsinkontinens.

Jævnlig problemer med at holde på tis og afføring er selvsagt slemt nok i sig selv. Skridtet inden, hvor man kæmper med at holde på fyldt blære og tarm, er dog også et problem og leder til koncentrationsbesvær og uro i timerne.

Samtidig kan der, måske lidt paradoksalt, være øget smittespredningsrisici forbundet med manglende toiletbesøg, da disse er den typiske anledning til at vaske hænder. Medmindre skolen har en effektiv politik om håndvask i andre sammenhænge, vil færre toiletbesøg derfor nødvendigvis betyde færre rene børnehænder.

25

**Børn per toilet på
Hovedstadens
folkeskoler**

I Børne- og undervisningsministeriets

trivselsmålinger, har vi kunnet se, at trivselsforskelle mellem skoler ikke altid passer med forskelle i kvalitetsforskellige mellem faciliteter på skolerne. Det faktum, sammenholdt med samtaler med en del skolebørn, har ledt os til den konklusion, at børnenes primære problem med toiletterne ikke er afsky, men utryghed.

Toiletternes slidte og ofte uhensigtsmæssige faciliteter, kombineret med fraværende rumdannelse og voksentilstedevær, gør skoletoiletet til et lavstatuslokale uden tydelig sammenhæng med resten af skolen. Adfærden blandt børnene bliver således tit reguleret af junglens og ikke skolens regler.

Dette fører til ikke kun sløset og hensynsløs adfærd i forbindelse med toiletbesøg, men også adfærd, der ikke nødvendigvis er forkert, men som hører til et andet sted. Det kan være almindelig snak, rengøring af sko eller make-up-lægning. Forskellige varianter af uhensigtsmæssig adfærd skaber på den måde et miljø på toilettet, præget af uro, uforudsigelighed og utryghed.

Der er derfor, udover de sundheds- og hygiejniske udfordringer, også ret betragtelige pædagogiske udfordringer.

3. Undervisningsforløb

ABU Bæredygtig
Generation

For at imødekomme de forskellige problematikker

har vi udviklet undervisningsforløb, der har til formål at vende den dårlige og utryghedsskabende toiletkultur.

Det gør vi ved at styrke følelsen af kollektivt ejerskab, toiletrumets status, viden om hygiejne og kropsfunktioner, samt bidrage til større forståelse for sammenhængen mellem faciliteter, adfærd og sundhed.

Dette gør vi gennem en blanding af almindelig

klasseundervisning, diskussionsøvelser, lege der skal illustrere hygiejneproblematikker og de forskellige faser i et toiletbesøg. Vi arbejder desuden med at gøre eleverne mere opmærksomme på forskellige uheldige dynamikker og ubekvemme situationer, der kan opstå i en toiletsituation, samt hvordan på overfladen uskyldige handlinger kan skabe u hensigtsmæssige dominoeffekter.

Vi arbejder derudover med inddragende gruppearbejde

hvor eleverne arbejder i temaer, der vedrører livet i og omkring skoletoiletet. Dette kan være interviews, forskønnelse, informationskampagner, opgørelser over faciliteternes tilstande og bedre kontakt mellem elever og praktisk/teknisk personale.

I sidste ende sigtes der også efter, at eleverne får skabt forbedringer af rutiner og faciliteter, men i særlig grad også, at undervisningen leder til større forståelse og respekt overfor toiletrummet og de skolekammerater, som benytter sig af dem.

For nuværende tilbyder vi forløb

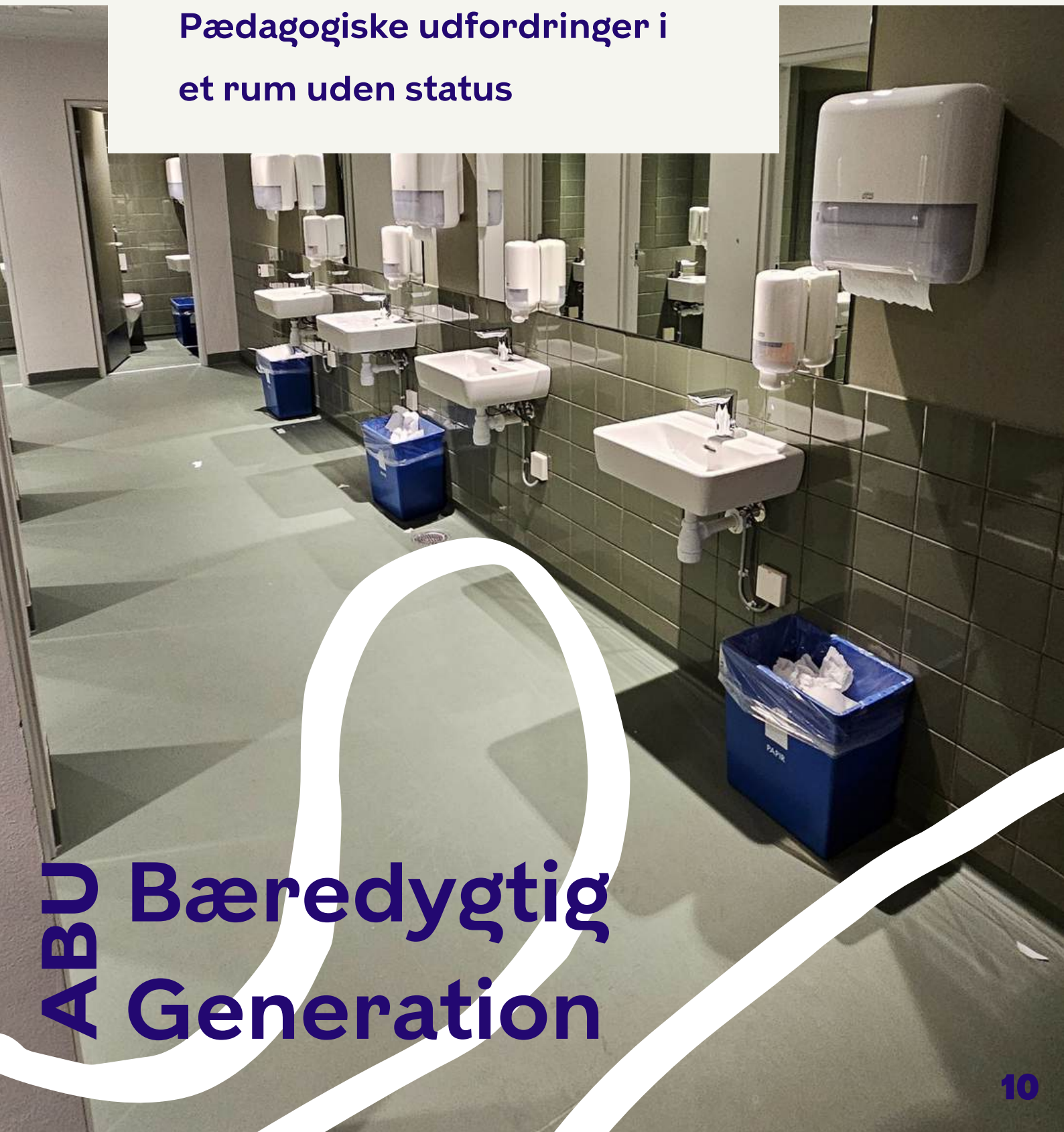
til indskoling og til de store elevråd. Forløbene kan bookes fra marts 2024 og vil også fra marts være at finde på Åben Skole.

I løbet af april 2024 vil vi have forløb klar til mellemtrin og udskolingen også.

4. Toilettet som intetsted

Pædagogiske udfordringer i
et rum uden status

ABU Bæredygtig
Generation

Som vi ser det, har toiletrummet særligt to problemer, som vi pædagogisk kan bidrage til at løse. Først og fremmest fungerer toiletrummet ofte i en slags undtagelsestilstand fra resten af skolen. Mange voksne forbløffes over, hvor svært det lader til at være, at overføre normer fra hjemmetoilet til skoletoilet. Logikken er klar: Ens funktion burde producere ens adfærd.

Realiteten er dog, at de to rum ikke har ret meget tilfælles.

Mens hjemmetoilet er pænt, rent, typisk ikke bliver benyttet som opholdsrum, og er med tydelig ejer og voksentilknytning, er alt dette på skolens toilet mere eller mindre fraværende og fremstår pædagogisk uintegreret i resten af skolen.

Toilettet har derudover status som et sted, der huser en usynlig beskidthed som ingen rengøring kan gøre noget ved, og som er noget usejt man helst ikke vil associeres med. Det mærker vi i samtaler med børnene, der typisk bliver særligt ivrige når de får mulighed for at tage klar, personlig afstand fra toiletterne. Nærmest lige meget hvor rene og fine, de så ellers er.

Det tyder på, at toilettet lider under lav status, at børnene mangler forståelse for rummets betydning og at bakterier spredes fra mennesker til rum og ikke omvendt.

Alle gode skoletoiletter er ens, mens alle de dårlige er dårlige på hver deres måde

5. En udfordring i et Helskoleperspektiv

For at øge elevernes toilettrivsel, og komme de statusmæssige udfordringer i møde, er det vigtigt, at problemet ikke stranded hos enkelte faggrupper eller personer.

I stedet bør det gribes an i et helhedsorienteret samspil mellem elever, ledere, undervisere, teknisk personale og forældre, der hver har en brik til det overordnede løsningsbillede. Læs herunder vores idéer til hvordan nogle af de brikker ser ud

ABU Bæredygtig
Generation

Skolelederen har overblikket

Inddrager øvrigt
personale, elevråd
og lærer i
overensstemmelse
med roller

Fællesfaglige mål

Mange aspekter af
toilettrivsel-, trivsel
og faciliteter kan
indgå på relevant
vis i forskellige fag

Forældre- inddragelse

Vi kan hjælpe med
forældreinddragelse
gennem oplæg, infobreve
og elevprodukter, som
børnene tager med hjem

ABU Bæredygtig
Generation

Forvaltningen

Hold kontakt og spar med forvaltningen. På den måde hjælper I os med at blive klogere på jeres udfordringer.

Elevernes dannelse

Øg viden og kammeratskab i parløb med hinanden.

Faciliteter

Toiletrummetts faciliteter, tilstand og rengøring sætter loftet på elevernes adfærd.

6. Konkrete udfordringer at være opmærksom på

ABU Bæredygtig
Generation

Forskel på kapacitet i princip og i praksis

Mange skoler har et på papiret passende antal toiletter relativt til antal børn. Virkeligheden på skolerne er dog, at nogle toiletter er upopulære fordi de ligger fjernt, i kældre eller udenfor.

Det kan give et uforholdsmæssigt stort pres på enkelte toiletter og et forkert billede af præcist hvor store adfærdsproblemerne egentlig er. Hvis alt for mange børn deler det samme toilet, vil det forblive ulækkert og utrygt lige meget, hvad man ellers gør.

Urelateret aktivitet

Mange elever fortæller, at lærere ofte ikke giver dem lov til at gå på toilettet i timerne.

Læreren selv mener, at eleverne er tilbøjelige til at tage sig for god tid eller bare laver andre ting. Hvilket de utvivlsomt har ret i. Der er derfor ikke blot udfordringer forbundet med den adfærd, der er tiltænkt toilettet, men også med adfærd, der ikke er tiltænkt at skulle foregå på toilettet.

Effekten af utryghed og dårlige faciliteter

En dårlig toiletkultur giver ikke den ro, der skal til for at gennemføre toiletbesøgets faser ordentligt.

Hvis faciliteterne inde på toiletterne samtidig er placeret uhensigtsmæssigt, ender man med at forstærke negative effekter af fortravlet adfærd. Vand og papir ender derfor på gulvet som konsekvens af et samspil mellem dårligt indrettede rum og utrygge eller pjattende børn

Dørproblematikker

De små elever er nærmest kronisk bange for enten at blive låst inde, eller for at få døren ufrivilligt låst op af andre elever. Der er derudover en tendens til at trække i og hamre på dørene fra ydersiden.

7. Ledermøder og oplæg til ansatte

**ABU Bæredygtig
Generation**

Ledermøder

I forbindelse med forløbene anbefaler vi derfor, at vi sammen med skoleleder, og udvalgt andet personale, sammen får overblik over de specifikke forhold og udfordringer, der findes på netop jeres skole. Sammen kan vi drøfte, hvordan I kan gribe det fremtidige arbejde med toiletvægning- og kultur an og hvilke medarbejdergrupper, der skal aktiveres. På den måde sikrer vi varige effekter gennem en koordineret indsats, som den enkelte lærer og pædagog kan trække på i timer og pauser.

Lærer- og pædagogoplæg

For at kunne imødekomme de pædagogiske problemstillinger fra alle væsentlige vinkler, tilbyder vi oplæg til lærere og pædagoger, der skal sikre at de får god forståelse for problematikens forskellige typer af udfordringer, og hvordan de spiller sammen med hinanden.

Oplæg kan desuden også give anledning til at ansatte selv byder ind med deres egne personlige erfaringer, holdninger og idéer.

8. Anbefalinger til ledere og lærere

Konkrete idéer og tiltag
- i og udenfor undervisning

ABU Bæredygtig
Generation

Anbefalinger til ledere

Ejerskab

Toiletter skal tilknyttes klasser så eleverne får en øget fornemmelse af ejerskab. Der opstår desuden større forudsigelighed, når eleverne ved, hvem de kan møde på toilettet. Man forhindrer også, at de mindste elever bliver utrygge ved at skulle dele toilet med de store. Gælder især i større toiletrum med mange båse, der generelt kan give anledning til ophold, fjol og snak.

Ingen sko på toiletterne

Forhindrer at vand og papir på gulvet blandes sammen med jord og mudder ude fra.

Voksentilknytning

Giv børnene en bedre fornemmelse for hvilke voksne, der arbejder på toilettet, hvad de laver og hvor man kan finde dem. Hvad der kan lade sig gøre her, afhænger selvfølgelig en del af, hvordan organiseringen og samarbejdet med teknisk ejendoms personale og rengørings personale i øvrigt forløber. Derudover kan man tildele hvert klasses trin en toiletansvarlig lærer eller pædagog, som eleverne kender og kan gå til.

Anbefalinger til lærere

Rumdannelse

Tag diskussioner om hvordan man bør opføre sig på et toilet og få derefter eleverne til at formulere deres egne regler, som kan hænge i klassen.

Tegn evt. reglerne i indskoling.

Toiletpatruljer

En roterende dukseordning, hvor eleverne får en smule ansvar for at holde øje med tilknyttede toiletter.

Toiletpatruljen skal vurdere toilettets tilstand på en skala fra 1-5 og bemærke, hvis der er noget galt. Forudsætter klasses tilknyttede toiletter. Kan f.eks. foregå på 3 minutter efter middagspausen.

WC-venner i indskoling

Børn sættes sammen to og to når de skal på toilettet i timerne. Det virker tryghedsskabende fordi mange mindre børn ikke tør låse dørene af frygt for at blive låst inde.

Forskøn

Lav mindre forskønelser med eleverne. Hav evt. en klipramme med et billede, der hver uge bliver skiftet ud og valgt af en ny elev. Der kan også være Find Holger-agtige motiver i rammerne.

Fire afsluttende pointer

Viden

Vi kan kun komme i mål med løsninger hvis vi forstår problemet til bunds. Det gøres bedste ved at forene generel viden, med de specifikke forhold på den enkelte skole. Det giver bedre føling med hvad præcist skolens udgangspunkt er, og hvilke lavt- og højthængende frugter man har med at gøre.

Motivation

Problemet kan kun løses i samarbejde mellem elever og ansatte, og motivationen blandt børnene ryger hurtigt hvis de ikke kan se den hos de voksne. Tag evt. problemet op med elevrådene også.

Strategi

Skolen skal have en overordnet strategi for hvordan man vil opnå varige ændringer. Den enkelte lærer eller pædagog kan ikke klare det alene i klasserne. Forældre børn desuden inddrages og gøres bevidst om deres del af ansvaret.

Personale-tilknytning

Undersøg hvordan man kan aktivere tekniske medarbejde og rengøringspersonale. Det er væsentligt, at børnenes forståelse og respekt for toiletrummet øges og her kan dem, der arbejder med toiletterne oplagt tiltænkes en rolle.

ABU

Afdelingen for
Bæredygtig
Udvikling

Børne- og Ungdomsforvaltningen

ABU Bæredygtig
Generation

